

УДК 336.131

Крамаренко О.А.
аспірант,

Національний університет державної податкової служби України

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИДАТКІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

MODEL PERFORMANCE EVALUATION OF LOCAL BUDGET EXPENDITURES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено проблеми підвищення результативності бюджетного процесу в умовах проведення бюджетної реформи. Проаналізовані підходи щодо формування бюджету, які відображають зв'язок між бюджетними витратами й досягнутими результатами. Запропоновано модель результативності бюджетних витрат регіону, яка включає принципи здійснення бюджетних витрат, показники результативності, інструменти управління результативністю бюджетних витрат регіону й демонструє їх взаємозв'язок.

Ключові слова: бюджет, видатки бюджету, місцеві органи влади, місцевий бюджет, модель, показники, результативність, регіон.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются проблемы повышения результативности бюджетного процесса в рамках проведения бюджетной реформы. Проанализированы подходы к формированию бюджета, отражающие связь между бюджетными расходами и достигнутыми результатами. Предложена модель результативности бюджетных расходов региона, которая включает принципы осуществления бюджетных расходов, показатели результативности, инструменты управления результативностью бюджетных расходов региона и демонстрирует их взаимосвязь.

Ключевые слова: бюджет, расходы бюджета, местные органы власти, местный бюджет, модель, показатели, результативность, регион.

ANNOTATION

This article looks through such current topic as improvement of budget process under the budget reform. Approaches to a budget formation reflecting connection between public expenditure and results are analyzed. The productivity model of regions budget expenses, which includes the principles of realization of budget expenses, the indicators of productivity, the instruments of management of productivity of regions budget expenses is offered and demonstrates their interconnection.

Keywords: budget expenditures, local authorities, local budget, model, performance, efficiency, regions.

Постановка проблеми. Бюджетна політика у сфері видатків місцевих бюджетів в Україні ґрунтується на основних принципах соціально орієнтованого типу економічного розвитку. Основоположним підходом щодо формування результативної видаткової частини бюджету є відповідне забезпечення державних або регіональних послуг певного рівня бюджетної системи, які в сукупності являють собою бюджетні послуги.

Принцип ефективності та економічності витрачання бюджетних ресурсів полягає в досягненні визначених результатів за найменшого обсягу коштів або в досягненні найкращого результату за умови використання наявних бюджетних ресурсів. Тому в умовах економічної кризи та катастрофічної нестачі фінансових ресурсів підвищення результативності бюджетних

видатків усіх рівнів є актуальним питанням, якому приділено значну увагу вітчизняних та зарубіжних учених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оцінки результативності бюджетних видатків присвячено праці низки науковців. Зокрема, питання формування та застосування результативних показників видатків розкрито в працях зарубіжних учених Е. Ведунга [2], Р. Зоді [3], Р. Хакета [10] та ін. Серед вітчизняних фахівців дану проблематику досліджували Й. Бескид, С. Буковинський, О. Кириленко, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник, І. Чугунов, І. Щербина, С. Юрій та ін. Але, незважаючи на значний внесок у сучасну науку вчених, невирішеним залишається питання побудови оптимальної моделі оцінки результативності видатків місцевих бюджетів в умовах бюджетної реформи.

Так, у практиці зарубіжних країн показниками результативності є кількісна оцінка задоволення послугами в державному секторі, продуктивності, результативності та рентабельності послуг. У різних країнах застосовуються окремі групи показників ефективності видатків [7].

Американоцький економіст Р. Хакет вважає, що за допомогою показників результативності: оцінюється ефективність використання бюджетних коштів; вимірюється той самий результат через деякий час; порівнюються результати бюджетних видатків у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів; визначаються зміни, які відбуваються в певній групі споживачів бюджетних послуг [10].

У країнах Західної Європи оцінка результативності видатків бюджету здійснюється за такими групами показників: показники економічності; показники ефективності; показники результативності; показники якості; показники фінансової діяльності [4].

В свою чергу, Ц. Огонь [5] розглядає такі основні групи результативних показників: показники витрат, продукту, ефективності, якості, а виконання бюджетів усіх рівнів має бути орієнтоване на досягнення кінцевого результату найбільш ефективним способом. Т. Бабиш вважає, що хоч в українському бюджетному процесі використовують поняття «результативні показники», коректніше їх називати «показники виконання», оскільки існує показник результативності [1]. О. Сукач доводить, що під час оцінки результативності видатків доцільно

застосовувати показник корисності, за допомогою якого можливо визначити суспільну користь від використання коштів бюджету місцевого рівня [9].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, з огляду на вищенаведене можна зробити висновок, що серед науковців немає неподільної думки щодо показників оцінки результативності бюджетних видатків, їх змісту та співвідношення між ними. Варто зауважити, що будь-яка система показників може одночасно відображати заплановані результати з фактичними даними.

Мета статті полягає у дослідженні сучасної практики оцінки бюджетних видатків місцевого рівня та побудові оптимальної моделі оцінки результативності видатків з використанням сучасного інструментарію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати дослідження провідних науковців дозволили дійти висновку, що показники результативності бюджетних видатків та їх смислове навантаження значно відрізняються від простих результатів і показників. Видатки природно пов'язані з можливістю реагувати розпо-

рядникам бюджетних коштів на розв'язання проблем соціальної та економічної спрямованості.

Сучасна практика формування місцевих бюджетів України відбувається за програмно-цільовим методом, що визначено в «Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі України». Концепція фінансування видатків бюджету має відбуватися на основі бюджетних програм відповідного рівня. Перехід до програмної побудови бюджетів передбачає впровадження результативних показників оцінки фінансування бюджетних програм, що дозволяють відобразити ефективність використання бюджетних коштів, співвідношення досягнутих результатів та витрат, їх доцільність, а також порівнювати результати використання коштів у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів [4].

Згідно Концепції, до результативних показників відносять: показники витрат, які визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми; показники продукту використовуються для

Рис. 1. Модель оцінки результативності видатків місцевого бюджету

оцінки досягнення поставлених цілей; показники ефективності – це відношення кількості вироблених товарів (виконання робіт, надання послуг) до їхньої вартості в грошовому або людському вимірі; показники якості – відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) [4].

У навчальному посібнику Міністерства фінансів України «Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України» показники результативності групують за такими типами [8]: показники витрат; показники продукту; показники ефективності; показники результату, що є показником якості.

Отже, оцінка результативності є ефективним інструментом управління видатковою частиною бюджетів усіх рівнів бюджетної системи. Аналіз нормативної бази свідчить, що на сучасному етапі акцент зроблено на моніторингу цільового використання виділених бюджетних коштів, а не задоволення суспільних потреб населення регіону. На сучасному етапі фактично не запропоновано єдиної методології оцінки результативності за всіма видатками (бюджетні та позабюджетні кошти, забезпечення майбутніх доходів), а також за видатками бюджетів різних рівнів.

Ураховуючи результати виконаного дослідження, ми вважаємо, що в умовах сьогодення, а саме катастрофічної нестачі бюджетних коштів, результативність бюджетних видатків має відображати не лише досягнутий економічний, соціальний, законодавчий, інноваційний ефекти, а й рівень задоволення суспільних потреб населення регіону. Серед критеріїв оцінки результативності видатків доцільно увиразнити використання внутрішніх резервів залучення додаткових доходів до бюджету. Узагальнивши існуючу практику оцінки результативності бюджетних видатків та дослідивши існуючі недоліки сьогоденної практики, нами було запропоновано модель оцінки результативності видатків місцевого бюджету, що ґрунтується на принципах та методах оцінки результативності, які дозволяють здійснити всебічну оцінку досягнення визначеної мети фінансування видатків (рис. 1).

Відповідно до запропонованої моделі, оцінка ефективності бюджетних видатків місцевого бюджету передбачає :

- аналіз результатів діяльності органів влади;
- діагностику досягнутих результатів;
- оцінку рівня суспільного добробуту.

Оцінка здійснюється з використанням якісних та кількісних показників, які на основі методів порівняння та коригуючих коефіцієнтів дозволяють оцінити отримані результати від профінансованих видатків та прийняти рішення стосовно їх ефективності, раціональності та доцільності.

За результатами отриманого аналізу щодо використаних коштів фінансові органи при-

ймають рішення щодо виконання планових показників, економічності використання коштів та досягнення мети фінансування видатків. На основі отриманих результатів розробляється план заходів щодо корегування видатків (збільшення, зменшення або припинення) за конкретними розпорядниками коштів, вносяться корективи до програм соціально-економічного розвитку регіону.

Важливою складовою запропонованої моделі є оцінка додатково залучених ресурсів, що дозволяє визначити усі можливі позабюджетні джерела фінансування видатків. Важливість залучення коштів домогосподарств, суб'єктів господарювання та потенційних інвесторів полягає у можливості їх спрямування на розвиток інфраструктури регіону, що, в свою чергу, сприятиме стимулюванню економічного розвитку.

Таким чином, запропонована модель результативного використання бюджетних коштів дозволить сприяти прозорості бюджетного фінансування, побудувати залежність суспільного добробуту населення від якості бюджетних послуг та результуючих показників профінансованих видатків, стимулювати одержувачів (розпорядників) бюджетних коштів до підвищення якості управління бюджетом на місцевому рівні.

Висновки. Отже, економічні та політичні перетворення, що відбуваються в Україні та світі, вимагають від органів влади побудови надійного й дієвого механізму забезпечення соціальних гарантій населення, реалізації ефективної бюджетної політики на місцевому рівні. Основним інструментарієм місцевої бюджетної політики має стати раціональне використання бюджетних ресурсів. Результативність видатків має відображати не лише досягнення кінцевого результату фінансування, а й ступінь вирішення регіональних проблем.

Запропонована модель оцінки результативності видатків місцевого бюджету ґрунтується на сучасних принципах побудови бюджетного процесу та дозволяє здійснювати оцінку доцільності та правомірності витрачання коштів на кожному етапі фінансування видатків.

Отже, питання оцінки результативності видатків бюджету та ефективності витрачання коштів залишається актуальним для подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабич Т.С. Бюджетування в Україні: становлення та перспективи розвитку : автореф. дис. ... к. е. н. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Т.С. Бабич. – К., 2008. – 22 с.
2. Ведунг Е. Оцінювання державної політики й програм / Е. Ведунг ; пер. з англ. В. Шульги. – К., 2003. – 350 с.
3. Зоді Р. Бюджетування результативності / Р. Зоді, Х.М. Лоуренс, Д.П. Лейсі [та ін.]. – К. : Інститут державного управління, Політехнічний інститут і Університет штату Вірджинія Блексбер, 1987. – 147 с.
4. Концепція застосування програмно-цільового методу в

- бюджетному процесі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 538-р Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80>.
5. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід : навчальні матеріали для тренінгу у рамках проекту USAID «Реформа місцевих бюджетів в Україні» (18–19 квітня 2006 р.). – К. : НДІ, 2006.
 6. Огонь Ц.Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц.Г. Вогонь // *Фінанси України*. – 2009. – № 7. – С. 20–29.
 7. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу : [навч. посіб.] / Під заг. ред. І.Ф. Щербини ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID ; 2-ге вид., випр. та доп. – К., 2011. – 104 с.
 8. Мірошник С.І. Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України : [навч. посіб.] / С.І. Мірошник [та ін.]. – К. : Міленіум, 2002. – 276 с.
 9. Сукач О.М. Оцінка результативності реалізації бюджетних програм місцевого рівня / О.М. Сукач // *Інноваційна економіка : зб. наук. праць*. – 2012. – № 7(33). – С. 154–157.
 10. Хакет Р. Програмно-цільовий метод / Р. Хакет // *Program Budgeting Manual*. – Barents Group, 1999. – P. 111–112.